

KAKO JE OPLJAČKAN SOKO I TKO SU VLASNICI-ČUVARI OPLJAČKANOG BLAGA? 1. dio

Dragan Čović rođen 1956. godine u Mostaru, odrastao u mostarskom naselju Đikovina, u siromašnoj radničkoj obitelji (majka domaćica, otac radnik, rano umirovljen zbog bolesti), tijekom rata i neposredno poslije rata organizirao je kriminalnu, odnosno stručnim rječnikom rečeno kleptokratsku mrežu radi pljačke državne/društvene imovine vrijedne više stotina milijuna maraka. Ta je mreža preko ključnih javnih institucija, javnih poduzeća i privatnih paravana provela zarobljavanje i pljačku hrvatskog naroda te preuzela gospodarske resurse Hercegovine.

Skupina kleptokrata - odabranih pojedinaca, u javnosti poznata kao „Čovićev krug” dijeli se na nekoliko ključnih razina:

1. Obiteljski krug i „čuvari kapitala“ (Najviše povjerenje),
2. Kumovi i povezani poduzetnici – oligarsi (Gospodarski stupovi),
3. Institucionalni i protokolarni operativci (Logistika i štiti),
4. Politički i tehnički izvršitelji u institucijama.

Kako mu je to uspjelo i tko je uopće Dragan Čović inženjer, doktor znanosti, profesor, akademik, dvadesetogodišnji predsjednik političke stranke koju je zarobio i podredio svojim interesima?

Kao stipendist poduzeća SOKO, koje je bilo važan subjekt jugoslovenske vojne namjenske industrije, trudio se dokazati pravovjernost na sve načine uklopiti se u tadašnje jugoslovensko komunističko društvo. Postao je član predsjedništva Saveza socijalističke omladine na Mašinskom fakultetu koji je upisao nakon završene srednje mašinske škole, a zatim i član Saveza komunista Jugoslavije. Prilikom upisa na fakultet, ovjera semestra i prijave ispita izjašnjavao se kao „Jugosloven“ po nacionalnosti i potpisivao se ćirilicom. Navijao je za Fudbalski klub Velež, redovito je nosio cvijeće na partizansko groblje u Mostaru i obilazio „slavna mjesta iz Narodnooslobodilačke borbe“ kao što su Jablanica, Kozara i Tjentište. Radio je sve ono što se tražilo od nekoga tko je htio izgraditi karijeru i postati „neko i nešto“ u tadašnjem Mostaru u Jugoslaviji. Radio je i ono što se nije tražilo, ali je pretpostavljao da mu to donosi dodatne bodove.

Demokratske promjene u Bosni i Hercegovini u studenom 1990. godine dočekao je kao inženjer strojarstva zaposlen u poduzeću SOKO vazduhoplovna industrija u Mostaru. Obnašao je i funkciju predsjednika Radničkog savjeta. Eskalacija rata u BiH početkom travnja 1992. zatekla ga je na funkciji direktora proizvodnje u istom poduzeću. Iz svoje jugoslavenske perspektive nije vidio nikakav problem u tome što upravlja servisiranjem, opremanjem i naoružavanjem borbenih zrakoplova JNA koji napadaju Hrvatsku. Bio je uvjeren u pobjedu „naše Jugoslovenske narodne armije“. Tek kada je u Zaliku eksplodirala cisterna, a granate s Huma i Fortice počele zasipati grad shvatio je da nešto nije u redu. Konačno otriježnjenje došlo je onoga trenutka kada su ga niški specijalci vratili s kapije njegova poduzeća, koje su

njegovi dojučerašnji drugovi nemilice pljačkali tovareći strojeve, namještaj i sve što se dalo utovariti u kamione sivomaslinaste boje. Nekako su proključili da ipak nije Srbin, a Jugosloveni im više nisu trebali. Ni tada mu nije palo na pamet uključiti se u obranu grada, nego je otišao u „Krizni štab“ Sokola u zgradu Đačkoga doma u Mostaru gdje je ostao do kraja svibnja kada se sklonio u Gorance i navodno pridružio logistici Treće bojne gdje je proveo par tjedana. Odmah po oslobođenju Mostara, krajem lipnja 1992. godine od neokomunističkog lobija unutar vlasti u Mostaru imenovan je direktorom Sokola. Okupio je oko sebe dio svojih suradnika iz „dobrih starih vremena“ (Branka Kolobarića, Zdravka Bevandu, Miru Ćorića, Smaju Klarića i druge). Tada počinje jedna od najvećih pljački u Bosni i Hercegovini.

Svjestan da je veliki holding SOKO s tisućama radnika i jakim sindikatom nemoguće preuzeti odjednom, jer bi otpor javnosti i radnika bio prevelik Dragan Čović sa svojom kleptokratskom mrežom usitnjava holding osnivanjem dvadesetak manjih poduzeća (kćeri). Radnička masa se rascijepila, sindikat izgubio moć, a štrajkovi i prosvjedi su postali lokalizirani i nebitni. Provodeći asimetričnu privatizaciju, odnosno proces privatizacije kojim su namjerno usitnili nekadašnjeg privrednog giganta poduzeće SOKO izbjegli su obvezu raspisivanja velikih i transparentnih natječaja. Naime, za manja poduzeća bilo je lakše provesti "malu privatizaciju" i izravno ih dodijeliti unaprijed odabranim menadžerima. Privatizacijsku plačku ili vlasničku transformaciju kojom su Čović, članovi njegove obitelji, rodbina, kumovi i bliski prijatelji stekli potpunu kontrolu nad imovinom nekadašnjeg giganta SOKO (zapošljavao preko osam tisuća radnika) proveli su u pet faza: Faza I - umjetno obezvređivanje poduzeća (drastično je umanjena vrijednost SOKO), Faza II - razbijanje obrambenog mehanizma (gigant je podijeljen na veći broj malih poduzeća), Faza III - provedena „mala“ i „velika“ privatizacija (imovinu preuzimaju odabrani), Faza IV - čišćenje od dugova i radnika (metoda "kći i majka"), Faza V - finalna tranzicija (ekstrahiranje vrijednosti preuzetih nekretnina).

Kompleks holdinga SOKO prostirao se na ukupnoj površini od 450 000 kvadratnih metara zemljišta. Unutar te goleme zemljišne parcele, struktura je imala točne i specifične omjere korisne površine i otvorenog prostora odnosno na toj zemlji nalazilo se preko 122 000 kvadratnih metara korisne površine koja je bila raspoređena u 79 tvorničkih i poslovnih objekata (goleme proizvodne hale, upravne zgrade, hangari za sklapanje, laboratoriji i ispitne stanice za mlazne motore). Preostalih oko 328 000 kvadratnih metara zemljišta obuhvaćalo je interne ceste, željeznički kolosijek unutar kruga tvornice, skladišta na otvorenom, sportske terene, restoranske parkove i prostrane manevarske površine za prihvat i transport zrakoplovnih dijelova. Uzimajući u obzir trenutne tržišne cijene nekretnina u Mostaru, današnja realna vrijednost cjelokupnog kompleksa SOKO iznosila bi oko 500 milijuna konvertibilnih maraka. Kada se zbroje podatci o kvadraturama zemljišta i objekata (ureda, hala...) te pomnože s realnim cijenama u industrijskoj zoni, jednostavna matematika dokazuje razmjere pljačke naroda i povlašteni status Čovića i njegovih oligarha. Iako su ekonomske prilike u poratnom razdoblju bile znatno lošije, a cijene nekretnina niže nego danas, stvarna vrijednost ovog industrijskog diva bila je golema. Ona se temeljila na

unikatnoj infrastrukturi, specifičnim strojevima i masivnom zemljištu. Usporedba službene knjigovodstvene procjene s realnim stanjem na terenu u tom razdoblju jasno pokazuje kako je funkcionirala kleptokratska mreža: a) procjena Gojak-Kolobarić je 47. 163. 666, 00 KM (iznos na koji je srezan cijeli holding u službenim dokumentima), b) stvarna realna vrijednost oko 150. 000. 000, 00 KM. Svođenjem tvornice na svega trećinu njezine stvarne vrijednosti, stvoren je prostor u kojem je paket od 33% dionica u „maloj privatizaciji“ prodan skupini od 19 odabranih za ugovorenu obvezu ulaganja od svega milijun i pol KM. Znači da je Čović u 2000-tim godinama dobio kontrolu nad imovinom vrijednom 150 milijuna maraka za doslovni sitniš u gotovini i to za novac poduzeća SOKO koji je izvučen preko Croatia banke u Metkoviću te za obezvrijeđene certifikate.

PLJAČKA NARODA – država kao alat, a hrvatski narod kao žrtva

Kleptokratska mreža oko mostarskog Sokola predstavlja jedan od najsustavnijih primjera „pljačke naroda“. Mreža nije nastala slučajno, već je pažljivo izgrađena tijekom devedesetih godina pod izravnim političkim i operativnim pokroviteljstvom Dragana Čovića. Primarni cilj bio je transformacija goleme državne vojne i civilne industrije u privatne izvore bogatstva i političke moći, a funkcionirala je kroz strogo podijeljene uloge unutar zatvorenog kruga ljudi. Iako se u stručnoj literaturi za ovakav model pljačke koristi pojam zarobljavanje države u samom primjeru Sokola pojmovi „zarobljavanje naroda“ ili „pljačka naroda“ su s ljudskog, sociološkog i emotivnog stajališta puno točniji i izravniji opisi onoga što se dogodilo. Dok je znanstveni izraz „zarobljavanje države“ hladna i tehnička definicija iz politologije, pojam „pljačka naroda“ izravno pogađa bit problema i objašnjava tko je stvarna žrtva tog procesa. U cijelom procesu pljačke imovine Sokola država je bila samo alat/mehanizam, a narod je žrtva. Država (njezini zakoni, agencije za privatizaciju, sudovi i tužiteljstva) u slučaju SOKO poslužila je samo kao instrument ili paravan. Kleptokratska mreža nije pljačkala prazne državne urede, nego je kroz uništavanje holdinga SOKO provela izravnu pljačku naroda – branitelja i radnika koji su tu tvornicu generacijama gradili od vlastitih doprinosa i rada. Dragan Čović sa svojom ortačkom mrežom proveo je pljačku hrvatskog naroda kroz stvaranje ekonomske i egzistencijalne ovisnosti, jer je cijeli proces preuzimanja javnih resursa (SOKO, Aluminijski proračunski novac) sustavno prezentirao kao „zaštita vitalnog nacionalnog interesa“ i „obrana naroda“. Uništavanjem proizvodnih radnih mjesta u industriji, hrvatski narod je doveden u situaciju da posao može dobiti isključivo ako je lojalan stranci odnosno kadrovima Dragana Čovića – bilo u javnim poduzećima, bilo u privatnim poduzećima unutar „Čovićeve kruga“ (poput Vidačkova Promarka). Ako nisu dio te mreže, prisiljeni su na iseljavanje, čime se hrvatski narod biološki i ekonomski dodatno oslabio i zarobio. Pljačka hrvatskog naroda u ovom sustavu kojeg je osmislio Dragan Čović nije završila operacijom SOKO već traje i danas kada javna poduzeća poput Elektroprivrede HZ HB, HT Mostar ili Sveučilište u Mostaru plaćaju milijunske najamnine i kupuju nekretnine od Čovićeve „čuvara kapitala“, taj se novac uzima izravno iz džepova hrvatskog naroda – kroz račune za struju, poreze i školarine. Dragan Čović je stvarno tehnički proveo „zarobljavanje države“ kako bi tim alatom/mehanizmom

stvorio društvenu posljedicu i „zarobio hrvatski narod“ s krajnjim ciljem cijele operacije „pljačke hrvatskog naroda“.

ČOVIĆEVA KLEPTOKRATSKA MREŽA – kronistička elita

U ekonomskoj teoriji, kriminologiji i političkim znanostima, skupina ljudi koja s pozicije moći provodi sustavno i zakonski prikriveno preuzimanje imovine naziva se kleptokratska mreža (mreža insidera). Ovisno o njihovoj specifičnoj ulozi u procesu, u stručnoj se literaturi i tranzicijskoj praksi za njih koriste sljedeći točni nazivi: menadžerski insideri, korumpirani tehnokrati, tajkunski klijenti, politički pokrovitelji ili pokrovitelji kleptokracije. Kada se sve ove uloge spoje, stručna literatura takvu skupinu naziva kronističkom elitom koja je u stvarnosti zatvoreni krug povlaštenih pojedinca čije se bogatstvo i moć ne temelje na tržišnoj utakmici i inovacijama, već isključivo na bliskosti s političkim vladarom i parazitiranju na javnim resursima. Menadžerski insideri ili oligarsi direktori i uži upravni kadar (poput skupine direktora ili članova upravnog odbora – Branka Kolobarića, Vlade Majstorovića, Dragana Perića, Ljube Protrke...) koji su sjedili unutar samog holdinga SOKO posjeduju "insajderske" informacije o stvarnoj vrijednosti poduzeća, a njihov školski zadatak je da iznutra pripreme teren odnosno: planski tjeraju poduzeće u gubitke, blokiraju račune i tehnički provedu usitnjavanje holdinga kako bi imovina postala laka meta za preuzimanje.

Branko Kolobarić – jedan je od najdugovječnijih, najodanijih i operativno najvažnijih suradnika Dragana Čovića. Dok su drugi akteri u aferi SOKO uglavnom upravljali pojedinačnim poduzećima kćerima, Kolobarić je bio Čovićeva desna ruka za financijski i pravni inženjering kojim je nekadašnji vojni div prepušten privatnim rukama, nakon čega je nagrađen najvišim pozicijama u financijskom sektoru Federacije BiH. Bio je desna ruka u Sokolu i arhitekt komadanja poduzeća. Tijekom devedesetih godina, dok je Dragan Čović bio generalni direktor zrakoplovne industrije Soko Mostar, Branko Kolobarić bio je predsjednik Upravnog odbora (UO). Čović i Kolobarić osmislili su i proveli strategiju kojom je jedinstveni vojni gigant rascjepkan na više od 40 manjih, formalno neovisnih dioničkih društava i društava ograničene odgovornosti. Kolobarić je, kao predsjednik UO-a, potpisivao odluke o izdvajanju najvrjednijih nekretnina, hala i zemljišta, koje su potom preko Agencije za privatizaciju (koju je vodila Milla Gadžić) prenesene na privatne osobe i poduzeća iz obiteljskog kruga (poput Valerije Čuljak). Kada je Županijsko tužiteljstvo u Mostaru nakon višegodišnjeg pritiska sindikata i javnosti pokrenulo istragu o gospodarskom kriminalu u Sokolu, Kolobarić je bio označen kao sukreator cijelog procesa. Terećen je za zlorabu položaja i ovlasti predsjednika UO-a kako bi omogućio nezakonit prijenos državne imovine u privatno vlasništvo. Kao i u slučaju ostalih članova grupe (Mile Gadžić, Valerije Čuljak...), Kantonalni sud u Mostaru donio je 2010. godine oslobađajuću presudu zbog navodnog "nedostatka dokaza". Za sudjelovanje u kriminalnom postupku višestruko je nagrađen od Dragana Čovića. Najveća kontroverza u karijeri Branka Kolobarića nastupa nakon procesa privatizacije, kada ga Dragan Čović gura na čelo institucije koja bi trebala kontrolirati

zakonitost trošenja javnog novca. Usprkos repovima iz Sokola i činjenici da je protiv njega vođen sudski postupak za višemilijunski gospodarski kriminal, Kolobarić je imenovan na poziciju zamjenika glavnog revizora u Uredu za reviziju institucija u Federaciji BiH. Čovjek koji je bio optužen za sumnjivu privatizaciju državne imovine tako je postao službena osoba zadužena za kontrolu financijskog poslovanja svih federalnih ministarstava, agencija i javnih poduzeća. Na ovaj način i ovim imenovanjem Čović je ovladao revizorskim sustavom kako bi osigurao da financijski izvještaji hercegovačkih javnih poduzeća (poput HT Mostara i Elektroprivrede HZHB) iz kojih je sustavno izvlačio novac ne budu predmetom novih istraga. Model suradnje i povjerenja između Čovića i Kolobarića prepisan je i na njihove obitelji te je nastavljen u državnim strukturama. Kći Branka Kolobarića, Nina Džidić, godinama zauzima važne i visoko pozicionirane funkcije unutar financijskih institucija pod izravnom kontrolom Dragana Čovića. Od kraja 2024. godine obnaša iznimno važnu funkciju zamjenice generalnog revizora u Uredu za reviziju institucija Federacije BiH. Branko Kolobarić ima ulogu operativnog financijskog planera Čovićeve grupe. On je s pozicije predsjednika UO-a formalno-pravno omogućio da se SOKO rastoči, a Čović mu je zauzvrat osigurao apsolutni politički zaklon, pravosudni imunitet te ga pozicionirao na vrh revizorskog sustava Federacije BiH gdje je godinama nadzirao tijekove novca. Korumpirani tehnokrati (Institucionalni suučesnici) Državni službenici i stručnjaci izvan poduzeća, poput sudskih vještaka-procjenitelja (Josip Gojak) i čelnika agencije za privatizaciju (Mila Gadžić) čija uloga u mreži je ključna jer oni daju pravni i formalni legitimitet pljački predstavljaju korumpirane tehnokrate odnosno institucionalne suučesnike provedene pljačke. Oni potpisuju drastično umanjene procjene vrijednosti imovine i odobravaju sumnjive ugovore, pretvarajući politički nalog u prividno "legalan" birokratski postupak.

Mila Gadžić - Odnos između Mile Gadžić i Dragana Čovića za javnost, pravosudne krugove ali i medije predstavlja klasičan primjer političko-ekonomskog pokroviteljstva. Upravo kroz njihov odnos provedena je privatizacija/pljačka Sokola, a akteri su potom nagrađeni visokim državnim i akademskim pozicijama. Sve ključne spona i operacije koje povezuju Milu Gadžić s Draganom Čovićem obuhvaćene su u činjenici da je kao potpredsjednik Vlade FBiH i ministar financija, trebao strateški osigurati da proces privatizacije Sokola (čiji je bio generalni direktor) kontrolira osoba od maksimalnog povjerenja. Upravo je Čović omogućio da na čelo Županijske agencije za privatizaciju HNŽ-a sjedne Mila Gadžić čiji je primarni zadatak bio potpisivanje i formalno odobravanje planova komadanja holdinga SOKO preko tzv. „male privatizacije“ u kojoj je trećina poduzeća/holdinga prešla u ruke 19 odabranih osoba. U ovakvom planu izravnu imovinsku korist ostvarila je i njezina obitelj (brat Dragan Gadžić i nevjesta Vedranka). Novinari, kritičari, istražitelji navode kako je za Milu Gadžić upravo SOKO bio „prvi test odanosti“ koji je položila s uspjehom. Kada se početkom 2000-ih nad krugom oko Dragana Čovića stegao обруч međunarodne zajednice i domaćeg pravosuđa (otvaranjem niza istraga za gospodarski kriminal, zlouporabu položaja i višemilijunske malverzacije), nastupila je faza međusobne institucionalne zaštite. Istraga za Soko prvotno je trebala obuhvatiti samog Čovića, no optužnica je na kraju sužena na Milu Gadžić, Branka Kolobarića i Valeriju Čuljak. Time je Čović izbjegao izravnu kaznenu odgovornost za komadanje

holdinga/poduzeća, a za optuženu trojku osiguran je vrhunski pravni tim. Kada je Dragan Čović u drugim procesima bio uhićen ili mu je određivan pritvor, članovi iste ove poslovno-političke mreže (uključujući i neke od dužnosnika iz HDZ-a BiH poput Borjane Krišto, ali i dioničare povezane s bivšim poduzećem SOKO) založili su svoju privatnu imovinu u milijunskim iznosima kako bi Čoviću osigurali obranu sa slobode. Nakon što je uspješno provela prvu fazu privatizacije i osigurala da imovina ostane unutar odabranih obitelji, Mila Gadžić je doživjela munjevit uspon u političkoj hijerarhiji, što se izravno pripisuju Čovićevoj nagradi. Pod izravnim političkim utjecajem Dragana Čovića, Mila Gadžić imenovana je na položaj ministrice vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u Vijeću ministara BiH. Nakon ministarskog mandata, unatoč repovima i suđenju koje je trajalo za SOKO, osigurano joj je i prestižno mjesto revizora u Centralnoj banci BiH. Kada se povukla iz operativne politike, njezino utočište i nova baza moći pod pokroviteljstvom Dragana Čovića postalo je Sveučilište u Mostaru (SUM). Na Ekonomskom fakultetu Mila Gadžić preuzima funkciju dekanice, a fakultet pod njezinim vodstvom postaje kadrovski inkubator Dragana Čovića. Dok je Mila Gadžić upravljala procesima na fakultetu, Čović je sa Sveučilišta crpio akademski legitimitet, a SUM je zauzvrat dobivao izdašne financijske injekcije i potporu iz proračuna s federalnih i županijskih razina. Mila Gadžić nikada nije bila neovisni tehokrat. Cijeli njezin javni put od osobe koja je potpisala gašenje zrakoplovnog diva SOKO, preko ministarske fotelje, pa sve do pozicije dekanice – funkcionirao je po principu "usluga za uslugu" unutar strogo kontroliranog sustava Dragana Čovića. Ona je osigurala prelazak državnih hala i zemljišta u ruke obitelji i stranačkih tajkuna, a Čović joj je zauzvrat osigurao pravosudni imunitet (koji je rezultirao oslobađajućom presudom) i doživotnu visoku poziciju u hercegovačkoj društvenoj eliti.

Josip Gojak - je bio jedan od ključnih operativaca i direktora u menadžerskoj strukturi Dragana Čovića unutar zrakoplovne industrije SOKO Mostar. Njegova uloga u poduzeću SOKO i kasniji bijeg iz Bosne i Hercegovine predstavljaju ključan krak pravosudne hobotnice kojom je zaokružena pljačka tog mostarskog giganta. Kada je Dragan Čović 1998. godine otišao iz poduzeća SOKO na poziciju potpredsjednika Vlade Federacije BiH i ministra financija, na mjestu generalnog direktora u tehničkom mandatu naslijedio ga je upravo Josip Gojak. Gojak je imao zadatak operativno provoditi odluke o komadanju i odvajanju imovine koje su Čović i Kolobarić kao član upravnog odbora prethodno osmislili. Kada su nezadovoljni radnici i sindikati počeli javno prosvjedovati zbog uništavanja poduzeća, Gojak je u medijima branio upravu, tvrdeći da "iznošenje problema Sokola u javnost samo šteti poduzeću", čime je izravno kupovao vrijeme i štitio Čovića od međunarodnih istraga OHR-a (Ureda visokog predstavnika). Prije nego što je preuzeo direktorsku fotelju, Gojak je s Čovićevim najodanijim ljudima držao pod kontrolom ključne dokumente i bio je i član Povjerenstva za procjenu vrijednosti imovine poduzeća SOKO omogućivši provedbu namještenih vrijednosti u procjeni imovine. U povjerenstvu su s njim sjedili Branko Kolobarić (kasniji zamjenik glavnog revizora FBiH) i Jelka Miličević (kasnija ministrica financija FBiH). Zadatak ovog povjerenstva bio je procijeniti vrijednost nekretnina i hala za tzv. „malu privatizaciju“ te je vrijednost golemih pogona (450000 m²) procijenjena nerealno nisko, što je omogućilo da 19 odabranih osoba

(uključujući Čovićevu rodbinu i kumove) u besćenje preuzme 33 posto društva. Kada je Financijska policija FBiH ušla u poduzeće SOKO i podnijela opsežnu kaznenu prijavu za organizirani kriminal, Josip Gojak i Dragan Čović bili su prve tri osobe na popisu osumnjičenih za izravno nanošenje višemilijunske štete državi. Međutim, kada je Županijsko tužiteljstvo u Mostaru preuzelo slučaj, došlo je do dobro poznatog scenarija: pod političkim pritiskom Dragan Čović je potpuno izbačen iz predmeta, a službena optužnica svedena je na samo četiri osobe – Milu Gadžić, Valeriju Čuljak, Branka Kolobarića i Josipa Gojaka. Za razliku od Gadžić, Čuljak i Kolobarića koji su ostali u Mostaru i dočekali oslobađajuću presudu pod kontroliranim pravosuđem, Josip Gojak je tijekom 2009. godine pobjegao u Hrvatsku. Budući da je posjedovao hrvatsko državljanstvo, postao je potpuno nedostupan pravosudnim tijelima Bosne i Hercegovine. Njegov bijeg poslužio je kao savršen pravni manevar: postupak protiv njega je razdvojen, a preostali trojac u Mostaru oslobođen je krivnje 2010. godine jer su se ključne operativne odluke i potpisi mogli svaliti na "nedostupnog" Gojaka. U hercegovačkoj privatizacijskoj sagi, Josip Gojak je odigrao ulogu operativnog izvršitelja na terenu i "gromobrana". Kao direktor je proveo odluke, kao član povjerenstva potpisao nerealno niske procjene imovine, a na kraju je bijegom preko granice osigurao da cijeli krug oko Dragana Čovića prođe bez dana zatvora i zadrži milijunski vrijedne nekretnine bivšeg zrakoplovnog diva. Tajkunski klijenti (Rentijerska elita) Privatni poduzetnici i obiteljski krug (poput Vedranke Gadžić, Valerije Čuljak, Ante Vidačka, Ivice Drežnjaka, Dragana Perića, Luke Jurilja, Marka Perića) koji se nalaze na samom kraju lanca. Oni ne posjeduju tehnička/proizvodna znanje, već služe kao privatni paravan za preuzimanje očišćenih nekretnina. Kroz sustav političkog klijentelizma, prepuštene su im hale i zemljište, a potom su njihova privatna poduzeća (npr. Promark) nagrađena milijunskim javnim natječajima i ugovorima s javnim poduzećima.

Vedranka Gadžić – Primjer generacijskog prijenosa kapitala i moći unutar mreže koju je formirao Dragan Čović je odnos Vedranke Gadžić i Dragana Čovića. Dok je sestra Vedrankina muža Dragana, Mila Gadžić, bila ključni političko-institucionalni saveznik Dragana Čovića tijekom same privatizacije Sokola, Vedranka Gadžić djeluje kao operativni čuvar i upravitelj tog naslijeđenog obiteljskog kapitala u uskoj suradnji s Čovićevim krugom povjerenika. Nakon što je obitelj Gadžić (preko pokojnog Vedrankina supruga Dragana Gadžića) ušla u vlasništvo prve faze privatizacije Sokola, stvorena je mreža povezanih poduzeća kćeri. Vedranka Gadžić je preuzela ulogu dioničara u tim sustavima, držeći kapital u čvrstoj sprezi s Čovićevim najvjernijim tajkunima. Vedranka Gadžić je godinama bila jedan od najvećih pojedinačnih dioničara u SOKO Helikopteri d.d. držeći 13,86 % ukupnog vlasništva, da bi u prosincu 2025. godine prodala cijeli svoj paket od 76.483 dionice. Kupci njezina udjela bili su Ante Vidačak (vlasnik Promarka i glavni akter Čovićeve velike privatizacije) te Dragan Perić, Čovićev šogor. Transakcija pokazuje kako obiteljski kapital unutar "Čovićeve grupe" ostaje strogo zatvoren i prelijeva se isključivo među provjerenim partnerima. Vedranka Gadžić je upisana i kao suvlasnica (osnivačica) poduzeća „MOSTARSKI SAJAM“ d.o.o. Mostar s udjelom od 4 %. Upravlja Međunarodnim sajmom gospodarstva u Mostaru, manifestacijom koja se održava upravo na prostorima nekadašnjeg kompleksa Soko u Rodoču. Mostarski sajam je

glavni godišnji projekt Dragana Čovića koji mu služi kao regionalna platforma za demonstraciju političke moći, gdje Čović osobno ugošćuje najviše državne dužnosnike iz Hrvatske, Srbije i Europe. Vedranka Gadžić, kao dio petočlanog privatnog vlasničkog kruga tog sajma, izravno profitira od infrastrukture koju njezina obitelj i stranka kontroliraju. U mostarskim poslovnim krugovima njezina se uloga ne svodi samo na privatne dionice, već i na prisutnost u financijsko-revizorskim institucijama koje kontrolira Dragan Čović. Vedranka Gadžić je po struci ovlaštena revizorica koja je godinama surađivala i radila na revizijama unutar Ureda za reviziju institucija u Federaciji BiH. Zanimljiva je paralela između angažmana Vedranke Gadžić i drugih članova obitelji Čovićevih najbližih suradnika u toj istoj instituciji. Primjerice, kći Čovićeva kuma (Branka Kolobarića), Nina Džidić, imenovana je za zamjenicu glavnog revizora FBiH. Prisutnost osoba poput Vedranke Gadžić u revizorskim krugovima osigurava da financijski tokovi hercegovačkih javnih poduzeća i agencija ostanu pod neformalnim nadzorom Dragana Čovića. Dok je veza Dragana Čovića i Mile Gadžić bila strateško-politička (kroz potpisivanje i provođenje same privatizacije), veza između Čovića i Vedranke Gadžić je operativno-kapitalna. Vedranka Gadžić predstavlja mostarsku „elitu“ koja uspješno kapitalizira plodove procesa iz devedesetih i dvije tisućitih godina – njezine dionice u SOKO Helikopterima, suvlasništvo nad Mostarskim sajmom i institucionalni rad služe kao logistika koja održava ekonomski monopol kruga bliskog Draganu Čoviću.

Valerija Čuljak – jedna je od ključnih osoba iz najužeg, obiteljskog kruga predsjednika Dragana Čovića, koja je imala presudnu ulogu u privatizaciji zrakoplovne industrije SOKO kao i u kasnijem financijskom poslovanju povezanih poduzeća. U hercegovačkim poslovno političkim krugovima njezina pozicija nadilazi samo formalne funkcije, jer je s obitelji Čović veže izravno srodstvo. Naime, Valerija Čuljak je tetka Bernardice Čović, supruge Dragana Čovića. Ta bliska rodbinska veza objašnjava golemo povjerenje i njezinu prisutnost na čelu poduzeća preko kojih se izvlačio kapital i preuzimala imovina mostarskog giganta. Kao ključni akter tranzicije te privatizacije/pljačke Valerija Čuljak je bila direktorica i suvlasnica privatnog poduzeća Euro Consulting d.o.o. Mostar. Putem procesa male privatizacije, koji je odobrila njezina suradnica Mila Gadžić, Valerija Čuljak je za svoje poduzeće osigurala iznimno vrijedne nekretnine – „Aneks uredskih prostora i radiona“ te „Objekt u izgradnji“ unutar kompleksa SOKO. Njezino poduzeće sklapalo je astronomske ugovore s drugim javnim poduzećima pod kontrolom Dragana Čovića. Tako je Valerija Čuljak potpisala ugovor s HT Mostarom (Eronetom) prema kojem je njezino poduzeće za "savjetodavne usluge" mjesečno dobivala nevjerojatnih 15 000 konvertibilnih maraka. Kada je pokrenuta istraga o privatizacijskom kriminalu i pljačkanju imovine Sokola (koja je u početku obuhvaćala i samog Dragana Čovića), Valerija Čuljak se našla na suženoj listi od četiri službeno optužene osobe. Županijsko tužiteljstvo u Mostaru teretilo je Valeriju Čuljak i Branka Kolobarića da su zlouporabili položaj i međusobna poznanstva te prekoračenjem ovlasti njoj izravno pribavili imovinsku korist. Baš kao i u slučaju ostalih Čovićevih suradnika, Kantonalni sud u Mostaru donio je 2010. godine oslobađajuću presudu zbog navodnog „nedostatka dokaza“, što je dvije godine kasnije potvrdio i Vrhovni sud FBiH. Osim kroz papire i poduzeća, veza između Valerije Čuljak i Dragana Čovića materijalizirana je u službenom imovinskom kartonu obitelji Čović kroz

gradnju njihove čuvene, grandiozne vile u mostarskom elitnom naselju Bare. Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) otkrio je da su Dragan i Bernardica Čović zemljište na kojem je izgrađena njihova luksuzna vila (veličine oko 2000 kvadrata) kupili upravo od Valerije Čuljak za iznos od 330 000 KM. Umjesto gotovog novca, Čovići su tetki Valeriji za to zemljište dali stan u Makarskoj koji nikada nije prepisala na sebe, već su računi za komunalije godinama nastavili stizati na ime Bernardice Čović, što potvrđuje da se radi o fiktivnim ugovorima kojima se prikriva stvarno porijeklo imovine. Valerija Čuljak je i danas operativno i finansijski prisutna u ostacima nekadašnjeg giganta SOKO jer prema službenom registru Sarajevske burze drži visoki paket od 13,89 % dionica u poduzeću SOKO Helikopteri d.d. Mostar, gdje dijeli vlasništvo s ostalim bliskim Čovićevim partnerima poput Ante Vidačaka i Dragana Perića. Valerija Čuljak predstavlja samu srž Čovićeva modela upravljanja – ona je obiteljski povjerenik koji je osigurao da se državni kapital i nekretnine poduzeća SOKO pretvore u obiteljska privatna poduzeća i luksuzne posjede, zaštićena potpunim pravosudnim imunitetom koji uživa cijeli ovaj krug.

Ante Vidačak – bliski prijatelj, povezan kumstvom i dugogodišnjim poslovno-političkim interesima s Draganom Čovićem. Veza i njihov odnos ključan je za razumijevanje načina na koji je privatizirana imovina mostarskog zrakoplovnog giganta SOKO i kako danas funkcionira raspodjela javnih milijunskih poslova u Hercegovini. Nakon što je SOKO usitnjen i pripremljen za privatizaciju (Čović, Gadžić, Kolobarić...), Ante Vidačak i njegovo građevinsko poduzeće Promark d.o.o. kupili su najveći dio imovine i nekretnina poduzeća SOKO u Rodoču (uključujući većinske pakete u SOKO Zrakoplovstvu i SOKO Helikopterima). Iako su u postupcima privatizacije obećavana velika ulaganja i revitalizacija proizvodnje lakih zrakoplova, stvarni plan se ubrzo pretvorio u prenamjenu i komercijalizaciju zemljišta. Umjesto ulaganja i revitalizacije proizvodnje odradili su krug preprodaje imovine javnim poduzećima. Vidačkov poduzeće Promark preuzelo je tvorničke hale u Rodoču, koje su potom često preprodavane posrednicima (primjerice Stanić grupi, čiji su vlasnici također bliski prijatelji Dragana Čovića) da bi na kraju tog lanca iste objekte po višestruko većim cijenama otkupila javna poduzeća pod kontrolom Dragana Čovića – poput Elektroprijenosa BiH na čelu s Matanom Žarićem. Na taj se način, kroz kupoprodaju nekretnina unutar kruga bliskih ljudi, javni novac iz državnih poduzeća prelijevao prema privatnim računima Čovića i odabranog kruga. Pored preprodaje nekretnina opljačkanih od poduzeća SOKO, Promark d.o.o. Ante Vidačaka postao je jedan od glavnih građevinskih izvođača za sve projekte financirane iz javnog proračuna, ili od strane javnih poduzeća kojima upravljaju kadrovi lojalni Draganu Čoviću. Sveučilište u Mostaru (SUM) dodijelilo je Promarku ugovor vrijedan 4,3 milijuna KM za obnovu zgrade u Rodoču. Hrvatska pošta Mostar pod vodstvom direktora Mate Rupčića potpisala je s Promarkom ugovor vrijedan čak 7 milijuna KM za izgradnju Glavnog poštansko logističkog središta na Bišću polju. Sveučilišna klinička bolnica (SKB) Mostar je redovito angažirala Promark na projektima utopljanja i energetske obnove bolničkih objekata pod vodstvom ravnatelja Ante Kvesića. Zbog načina na koji je imovina prenesena iz državnog vlasništva na privatne subjekte, Federalno tužiteljstvo i Kantonalno tužiteljstvo u Mostaru vodili su više istraga. Jedan od specifičnih krakova istrage obuhvaćao

je i slučaj u kojem su se Čović i Vidačak teretili kao suizvršitelji za sklapanje štetnih ugovora i neplaćanje najamnine u Slobodnoj zoni SOKO, čime je nanescena izravna šteta tom poduzeću. Unatoč brojnim optužnicama i medijskim aferama, ovaj poslovno-politički dvojac uspješno je zadržao kontrolu nad većinom preostale infrastrukture u mostarskom Rodoču.

Luka Jurilj zet Ante Vidačka- u poslovnim krugovima Mostara pojavljuje se kao "diskretni" investitor koji sustavno otkupljuje dionice nekadašnjih poduzeća zrakoplovnog giganta SOKO, što ga dovodi u izravnu vezu s ostavštinom i strukturama koje je postavio Dragan Čović. Luka Jurilj je u ožujku 2025. godine kada je Zračna luka Zagreb prodala svoj preostali udio u posrnutom poduzeću SOKO Air d.d. bio ključni kupac. Jurilj je tada svoj osobni vlasnički udio u SOKO Air d.d. naglo povećao s ranijih 6,8% na čak 24,6%. Ovim potezom Jurilj je zasjeo na drugo mjesto najvećih vlasnika, odmah iza poduzeća Mostarski sajam d.o.o. kojim dugi niz godina upravlja Dalfina Bošnjak danas kao direktorica, koja je nekada bila portir na kapiji poduzeća SOKO, provjereni i najbliži kadar Dragana Čovića. Jurilj ne kupuje udjele samo u zrakoplovnom segmentu, već sustavno drži pozicije u nizu manjih dioničkih društava nastalih cijepanjem holdinga kojim je u devedesetima upravljao Čović kao što su naprimjer društva: Soko Bravarsko Limarsko d.d. Mostar gdje je jedan od najvećih pojedinačnih dioničara s visokih 24,93% vlasništva. Zanimljivo je da u tom istom poduzeću dionice drži i Ante Vidačak, koji je inače Juriljev punac, Čovićev kum i vlasnik građevinskog diva Promark. U Soko Održavanje d.d. Mostar Jurilj se pojavljuje s manjim paketom dionica ali prateći u stopu procese restrukturiranja i skupštine dioničara na kojima se donose odluke o preostalim nekretninama. Kao i kod ostalih jamaca očuvanja Čovićeve pljačke branitelja iza kupovine dionica ne stoji namjera revitalizacije industrije, već kontrola nad iznimno vrijednim građevinskim zemljištem i halama u industrijskoj zoni Rodoč.

Model koji su uspostavili kadrovi lojalni Draganu Čoviću funkcionira tako da privatni dioničari (poput Jurilja i Vidačka) drže vlasništvo nad prostorima koje potom kroz najam ili preprodaju zakupljuju javna poduzeća, Sveučilište u Mostaru ili institucije pod izravnom političkom kontrolom Dragana Čovića.

Marko Perić (sin Čovićevog šogora Dragana Perića)- pozicioniran unutar vlasničkih struktura ostataka giganta SOKO po istom investicijskom modelu po kojem u krugu oko Dragana Čovića posluju i drugi privatni poduzetnici poput Luke Jurilja, Ante Vidačka, Željka Leske. Perićevi poslovni potezi izravno se naslanjaju na ostavštinu privatizacijskih/pljačkaških procesa koje je u Rodoču započeo Dragan Čović i suradnici. Kada je Zračna luka Zagreb na Sarajevskoj burzi prodala svoj preostali paket dionica u SOKO Air d.d., Marko Perić se pojavio kao jedan od trojice odabranih kupaca. Perić je tom prilikom povećao svoj vlasnički udio s 5,6% na 16,9%, zasjedajući na treće mjesto najvećih dioničara. Time je ušao u izravno partnersko upravljanje poduzećem s Mostarskim sajmom d.o.o. (najveći dioničar s 29,7%), kojeg kao što je navedeno godinama vodi Dalfina Bošnjak, najpovjerljivija i dugogodišnja suradnica Dragana Čovića. Kupnja dionica od strane privatnih osoba (Perić, Jurilj) ne služi za pokretanje davno propale proizvodnje zrakoplova, već za kontrolu nad preostalim nekretninama i zemljištem. To je prepisana matrica po kojoj funkcioniraju svi pravni sljednici bivšeg giganta SOKO kojim

je Čović devedesetih upravljao. Privatni dioničari bliski Draganu Čović vlasništvom u poduzećima nastalim privatizacijskom pljačkom holdinga SOKO kontroliraju procese kada ta društva prodaju ili iznajmljuju poslovne prostore javnim poduzećima pod političkom kontrolom Dragana Čovića - poput Elektroprivrede HZ HB ili Elektroprijenosa BiH. Marko Perić povezan je s ostalim Čovićevim igračima. U svim transakcijama unutar Soko Aira i ostalih srodnih poduzeća, Perić djeluje koordinirano s Lukom Juriljem i Željkom Leskom. Ova skupina investitora na burzi sustavno prati i otkupljuje slobodne pakete dionica, zatvarajući vlasnički krug tako da preostala imovina bivšeg zrakoplovnog sustava trajno ostane pod nadzorom osoba odanih Draganu Čoviću.

Željko Lesko (rođak Dragana Čovića)- povezan je sa strukturama Dragana Čovića kao dugogodišnji operativac unutar bivšeg sustava zrakoplovnog giganta SOKO. Pripada užem krugu lokalnih menadžera i investitora koji drže ključne poluge nad preostalom imovinom, nekretninama i dionicama u mostarskom Rodoču. Njegova uloga i povezanost "Sokolovu krugu" kojeg kontrolira Čović je značajna. Dok su drugi Čovićevi bliski suradnici (poput kuma Ante Vidačka) preuzimali ulogu većinskih vlasnika kroz svoja građevinska poduzeća, Željko Lesko postavljen je kao ključna upravljačka osoba na terenu. Obnaša dužnost direktora društva Soko specijalna oprema d.o.o. Mostar, a zanimljivo je da su stvarni vlasnici tog društva upravo Ante Vidačak i Dragan Perić, najbliži Čovićevi ljudi. Lesko je također registriran kao ovlaštena osoba i u drugim pravnim sljednicima Sokola poput društva Soko Bravarsko limarsko d.d. Mostar. Zanimljiva je i činjenica da je Lesko baš kao i drugi navedeni operativac Jurilj zet Ante Vidačka. U ožujku 2025. godine, kada je Zračna luka Zagreb prodala preostalih 33,3% vlasništva u Soko Airu, Željko Lesko bio je jedan od trojice odabranih privatnih kupaca. Operacija je izvedena u strogoj koordinaciji s Lukom Juriljem i Markom Perićem. Zajedno s njima i poduzećem Mostarski sajam d.o.o. (koju vodi Čovićeva najbliža suradnica Dalfina Bošnjak), Lesko je u potpunosti zatvorio vlasničku strukturu Soko Air d.d.. Time je osigurano da poduzeće ostane pod apsolutnom kontrolom ljudi odanih Draganu Čoviću. Uloga Željka Leska u mostarskom Rodoču savršeno se uklapa u širi model privatizacijske transformacije pod kontrolom Dragana Čovića. Dok medijske istrage i portali (poput portala Otpor.media) navode da je izvorna zrakoplovna priča s Croatia Airlinesom služila samo kao paravan za komadanje državne imovine, operativci poput Leske imali su zadatak pravno i fizički upravljati tim prostorima. Umjesto proizvodnje lakih zrakoplova, fokus poduzeća kojima Lesko upravlja ili u njima ima dionice prebačen je na rentanje, održavanje i preprodaju prostranih tvorničkih hala javnim poduzećima i institucijama.

Dragan Perić – povezan je s Draganom Čovićem bliskim obiteljskim vezama (šogori/badže), kao i višedesetljetnim zajedničkim radom u vojnoj industriji giganta SOKO. Ta je osobna i poslovna veza bila temelj za preuzimanje vrijedne imovine nekadašnjeg zrakoplovnog giganta. Njihov odnos i zajednički interesi definirani su kroz obiteljsku povezanost, suradnja u pripremi vlasničke transformacije, (su)vlasništvo u privatiziranim/opljačkanim društvima. Dragan Perić i Dragan Čović oženili su dvije sestre, kćeri umirovljenog rudara Blage Prskala. Čović je oženio Bernardicu Prskalo, dok je Perić oženio njezinu sestru Mirjanu Prskalo. Zbog

ovog bliskog srodstva, Dragan Perić uživa status osobe od najvišeg povjerenja Dragana Čovića. Kada je Dragan Čović tijekom devedesetih postavljen za generalnog direktora holdinga SOKO, Dragan Perić je bio njegov izravni operativac u osjetljivom sektoru vojne proizvodnje. Čović je zatim utemeljio poduzeće Soko Vit d.o.o., koje je bilo registrirano za proizvodnju i dizajn naoružanja te vojne opreme. Na mjesto direktora poduzeća Soko Vit imenovan je upravo Dragan Perić. Soko Vit je bio i jedan od suosnivača Hercegovačke banke. Prema službenom izvješću privremene upraviteljice Hercegovačke banke Toby Robinson iz 2001. godine, poduzeće Soko Vit pod Perićevim vodstvom bilo je označeno kao jedan od subjekata preko kojih se nezakonito izvlačio i prelijevao novac koji je u obliku pomoći dolazio iz Hrvatske. Nakon cijepjenja i privatizacije holdinga SOKO, Perić se s pozicije direktora transformirao u jednog od najvećih privatnih kapitalaca u industrijskoj zoni Rodoč. Perić je danas drugi najveći pojedinačni dioničar poduzeća Soko Helikopteri d.d. Mostar s 20,92% udjela te obnaša dužnost predsjednika Nadzornog odbora. Podsjetimo, da je prvi najveći dioničar u tom poduzeću Ante Vidačak, Čovićev kum i vlasnik građevinskog diva Promark. Perić se pojavljuje kao suosnivač i stvarni vlasnik u poduzeću Soko-Specijalna oprema d.o.o., gdje posluje u izravnom partnerstvu s Vidačkom, dok im operativne poslove na terenu vodi Željko Lesko.

Forenzika nam pokazuje da je krug oko Čovića i Perića sinkronizirano kupovao vrijednu imovinu preko njihova punca Blage Prskala. Prskalo je kupovao luksuzne stanove u Zagrebu i Makarskoj u razdoblju kada su protiv Čovića pokretane sudske istrage, da bi te nekretnine naknadno ugovorima o darovanju prepisao na kćeri Bernadicu Čović i Mirjanu Perić. Zahvaljujući Čovićevoj moći unutar policijskih struktura Draganov brat Robert Perić, bio je visoko rangirani kandidat te je dobivao snažnu potporu prilikom izbora za čelne pozicije unutar Državne granične službe i sigurnosnih struktura.

Ivica Drežnjak – član je užeg menadžerskog i interesnog kruga Dragana Čovića, a njegova uloga veže se uz prvu, takozvanu "malu privatizaciju" poduzeća/holdinga SOKO Mostar s početka 2000-ih godina. Prema svjedočanstvima bivših radnika i sindikalnih čelnika, Ivica Drežnjak je bio jedan od odabranih pojedinaca kadrova JNA-KOS kojima je omogućeno preuzimanje dijelova tvornice. Drežnjak je kupio dio imovine i kapaciteta Sokola u sklopu rane faze privatizacije. Kontroverzno je da u trenutku privatizacije i kupnje pogona nije imao registrirano poduzeće, otvoren bankovni račun niti ijednog zaposlenog radnika. Bez obzira na manjkavosti cijeli je proces operativno proveden preko Agencije za privatizaciju, u kojoj je tada glavnu riječ vodila spomenuta direktorica Mila Gadžić dugogodišnja i bliska suradnica Dragana Čovića. Dok je većina nekadašnjih radnika Sokola ostala bez posla, plaća i uvezanog radnog staža, ova je skupina odabranih „menadžera“ ostvarila nagli skok u društvenom utjecaju i materijalnom bogatstvu. Menadžerska struktura kojoj pripada i Drežnjak poslužila je kao formalni jamac da se kapital i nekretnine izvučene iz nekadašnje vojne industrije trajno zadrže i prepisuju unutar kruga ljudi bliskih i lojalnih Draganu Čoviću. Utjecaj i prisutnost obitelji Drežnjak unutar bivšeg kruga tvornice u Rodoču nastavljeni su i kroz upravljačke strukture u kasnijim godinama. Primjerice, Ivica Drežnjak je postavljen i

registriran kao službeni direktor poduzeća Soko Zrakoplovstvo d.d. Mostar, koje je danas u većinskom vlasništvu građevinskog poduzeća Promark d.o.o. (u vlasništvu Čovićeve kuma Ante Vidačka). Na taj je način obiteljsko-poslovna linija ostala trajno uvezana u eksploataciju i iznajmljivanje preostalih nekretnina bivšeg industrijskog diva. Danas u krugu SOKO djeluje poduzeće PRISKA d.o.o. koje je u vlasništvu Ivica Drežnjaka i njegove kćerke Radmile, a direktor mu je sin Igor. Prihodi ovog poduzeća u 2025. godini nešto više od 9 i pol milijuna konvertibilnih maraka.

Dalfina Bošnjak - u privatizaciji/pljački i transformaciji holdinga Soko nije sudjelovala kao izravni kupac imovine, već kao institucionalni čuvar i upravitelj ključnih infrastrukturnih i pravnih ostataka tog sustava. Njezina uloga u cijelom procesu odvijala se kroz specifične, strateški raspoređene funkcije unutar Čovićevo kruga. Nakon što je pod vodstvom Dragana Čovića započelo gašenje i komadanje zrakoplovne proizvodnje u Rodoču, golemi tvornički prostori ostali su prazni. Dalfina Bašnjak je 2003. godine preuzela upravljanje poduzećem Mostarski sajam d.o.o., koja je fizički smještena upravo u tim bivšim halama i na zemljištu tvornice SOKO (u sklopu Slobodne zone Hercegovina). Kroz njezinu ulogu direktorice, ti su napušteni državni industrijski resursi prenamijenjeni i stavljeni u funkciju manifestacije koja osigurava politički i ekonomski marketing Draganu Čoviću uz obilatu potporu države za njihov privatni projekt. Dok su se proizvodni pogoni gasili, hrvatski zrakoplovni subjekti (Croatia Airlines i Zračna luka Zagreb) ostali su zarobljeni u suvlasništvu poduzeća Soko Air d.d., u kojoj je upravo Mostarski sajam d.o.o. bio i ostao najveći pojedinačni dioničar (29,7% udjela). Dalfina Bošnjak je postavljena na mjesto predsjednice Nadzornog odbora Soko Air d.d. te je s te pozicije godinama pravno kontrolirala i održavala poduzeće u stanju mirovanja, osiguravajući da preostali kapital i vrijedna prava ne odu izvan kontrole Dragana Čovića. Kada je u ožujku 2025. godine provedena konačna faza izlaska hrvatskih partnera iz poduzeća Soko air d.d. dionice su prenesene na odabrane privatne investitore Luku Jurilja, Marka Perića i Željka Lesku. Dalfina Bašnjak je, upravljajući najvećim paketom dionica preko Sajma, osigurala glatku tranziciju i koordinaciju na terenu. Time je onemogućeno da se bilo tko izvan kruga povjerljivih ljudi i partnera Dragana Čovića uključi u upravljanje imovinom i zemljištem u Rodoču. Njezino sudjelovanje u sagi o Sokolu stoga je imalo ulogu institucionalne poluge – ona je osigurala da nekretnine i dionice opljačkanog zrakoplovnog giganta prežive tranziciju i završe kao stabilna baza za privatno-političke interese Dragana Čovića. Zato Dalfina Bošnjak pripada najužem i povjerljivom političko-poslovnom krugu Dragana Čovića. Zbog činjenica da Mostarski sajam d.o.o. svake godine dobiva stotine tisuća konvertibilnih maraka bespovratnih sredstava s različitih razina vlasti (Vijeće ministara BiH, Vlada Federacije BiH, županijska ministarstva i Grad Mostar), da javni servisi troše goleme resurse za izravne prijenose i promociju ove manifestacije koja je privatno vlasništvo, da Dalfina Bašnjak osobno uručuje specijalne zahvalnice i priznanja Čovićevim političkim partnerima ona nije samo administrativni rukovoditelj, već operativna spona koja poslovnu infrastrukturu bivšeg zrakoplovnog giganta SOKO drži u punoj funkciji političkih i ekonomskih ciljeva Dragana Čovića.

KAKO JE OPLJAČKAN SOKO I TKO SU VLASNICI-ČUVARI OPLJAČKANOG BLAGA? 2. dio

Politički pokrovitelji - pokrovitelji kleptokracije

Sami vrh političke moći, personificiran u Draganu Čoviću i strukturama koje je izgradio kao politički pokrovitelj ima kontrolu nad velikim dijelom pravosuđa (tužiteljstvima, sudovima i policijom) te nad Agencijom za privatizaciju. Njegova ključna uloga je osiguravanje trajne institucionalne zaštite (nekažnjivosti) za sve sudionike u mreži, što objašnjava zašto su sve optužnice u slučaju "SOKO" na koncu završile odbačajima i oslobađajućim presudama.

Zetovi Dragana Čovića, Davorin Primorac i Mario Krezić - imaju ključnu ulogu u funkcioniranju obiteljskog političko-gospodarskog sustava, u kojemu se javni resursi Bosne i Hercegovine tretiraju kao privatno vlasništvo. Njihove visoke pozicije u državnim institucijama i energetsom sektoru savršeno oslikavaju model zapošljavanja i bogaćenja uže obitelji, u javnosti poznat kao "**sustav Prve familije**".

Davorin Primorac (Zet s apsolutnom kontrolom nad nebom BiH) oženio je Čovićevu stariju kćer Danijelu te je postavljen na čelo BHANSA-e (Agencije za pružanje usluga u zračnoj plovidbi BiH). To je jedna od financijski najmoćnijih institucija u zemlji, preko koje se slijevaju desetci milijuna maraka od naknada za prelete zrakoplova. Primorac u javnosti uživa status zakonski nedodirljive osobe, jer uporno odbija pozive na saslušanja pred Parlamentarnom skupštinom BiH. Povjerenstvo za promet i veze čak ga je prijavilo Tužiteljstvu BiH zbog sumnje u nesavjestan rad u službi. No, zahvaljujući političkom utjecaju svog punca Dragana Čovića u Domu naroda, zaštićen je od smjene i odgovornosti. Na poziciju šefa računovodstva BHANSA-e postavio je rođenog brata Ivicu Primorca čime je zatvoren puni financijski nadzor unutar obitelji. Proteklog tjedna je kako bi popravio svoj imidž i imidž svoga punca Dragana Čovića gostovao u plaćenju emisiji Špica s Macanom. Možemo samo zamisliti koliko je to gostovanje plaćeno i čijim novcima?!

Mario Krezić (Zet kao siva eminencija i kum direktora JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar Drage Bage) oženio je Čovićevu mlađu kćer Sanju te je zaposlen u državnom poduzeću Elektroprivreda HZ HB. Ključni je gospodarski stup obitelji pod apsolutnom političkom kontrolom Dragana Čovića i njegovih suradnika. Njegovo djelovanje vezano je uz profitabilne

energetske projekte gdje s bratom Dariom Krezićem (bivši Čovićev savjetnik u Predsjedništvu BiH, danas zaposlenik ERONET-a s ovlastima većim od direktora). Javnosti je ostao upamćen po povezanosti s premlaćivanjem osobe iz Posušja prije desetak godina. Tu osobu su trojica u suučesništvu premlatili i strpali u gepek. Jedna osoba je osuđena za to kazneno djelo. Dario Krezić nije, a pošteđena je i treća osoba koja je bila s njima i zamislite danas je ta osoba ministar u Vladi HNK. Dario Krezić kontrolira cjelokupni biznis izgradnje privatnih solarnih parkova u Hercegovini. Na Raškoj Gori iznad Mostara vlasništvo velikog solarnog parka između ostalih se vodi na supruzi Darija Krezića. Odnos Dragana Čovića i njegovih zetova funkcionira kao savršeno uigrana interesna simbioza gdje punac osigurava fotelje i moć te pruža pravni štiti, a zetovi i njihova braća šire obiteljski kapital. Preko BHANSA-e, Elektroprivrede, Eroneta solarnih parkova, hidroelektrana i ostalih dijelova sustava koji je „izgradio“ Dragan Čović djeluju kao mlađa generacija čuvara i upravitelja obiteljskog bogatstva.

PLANSKO-ADMINISTRATIVNA PLJAČKA

U slučaju privatizacije poduzeća SOKO cijeli postupak je školski primjer plansko administrativnog usitnjavanja imovine s ciljem uklanjanja radničkih prava i lakšeg prelijevanja imovine u privatne ruke. Zašto "školski primjer"? Zato što je postupak primijenjen na mostarskom poduzeću SOKO točna i precizna realizacija teorijskog modela koji se na ekonomskim fakultetima i u pravnoj literaturi izučava kao ogledni primjer privatizacijske prijevare kroz namjerno usitnjavanje imovine. Proces u teoriji ima točno definiranih 5 faza koje su u slučaju privatizacije/pljačke SOKO provedene točno i precizno.

Faza I. - Umjetno obezvređivanje

U teoriji, prvi korak je da povjerenstvo ili vještaci drastično umanje procjenu vrijednosti poduzeća. U stvarnosti u procesu privatizacije i transformacije mostarskog zrakoplovnog giganta Soko, povjerenstvo u kojemu su ključne uloge imali Josip Gojak (vještak/procjenitelj) i Branko Kolobarić (tada jedan od vodećih financijskih stratega unutar poduzeća i kasniji zamjenik generalnog revizora FBiH) napravilo je kontroverznu procjenu prema kojoj je ukupna vrijednost cjelokupnog državnog kapitala Soko Mostar drastično smanjena s prijeratnih više stotina milijuna dolara na nominalnu vrijednost od oko 47 milijuna KM. Ova namjerno umanjena procjena bila je temelj za kasniju "malu" i "veliku" privatizaciju pod političkim pokroviteljstvom Dragana Čovića. Umanjivanje vrijednosti nekretnina koje su činile golemi tvornički kompleksi, moderne proizvodne hale, tehnologija i zemljište u industrijskoj zoni Rodoč obavljeno je na način da su nekretnine i pokretnine u poslovnim knjigama procijenjeni po višestruko nižim cijenama od stvarne tržišne vrijednosti. Tako drastično umanjen osnovni kapital poslužio je kao pravni paravan za parcelaciju i osnivanje niza poduzeća (poput Soko Specijalna oprema, Soko Održavanje, Soko Ventilatori i dr.) te je na taj način omogućeno da odabrani pojedinci od strane Dragana Čovića kroz certifikate i minimalne uplate (primjerice, ugovorena ulaganja u maloj privatizaciji od svega 800 tisuća eura za trećinu poduzeća, koja se većinom nisu ni realizirala) postanu većinski vlasnici

nekretnina koje su stvarno vrijedile milijune. Procijenjena cijena četvornog metra poslovnih objekata i tvorničkih hala holdinga Soko bila je nerealno niska. Goleme, moderno opremljene tvorničke hale i poslovni objekti u Rodoču, koji su posjedovali specifičnu infrastrukturu namjenske zrakoplovne industrije, procijenjeni su na tek par desetaka konvertibilnih maraka po kvadratnom metru. U sklopu cjelokupnog paketa koji je doveo do nominalne vrijednosti holdinga od 47 milijuna KM, građevinsko i industrijsko zemljište unutar kruga tvornice u knjige je zavedeno po cijenama koje su u nekim segmentima iznosile svega nekoliko maraka po kvadratu. Koliko je ova prvotna procjena povjerenstva bila nerealna i podređena interesima kleptokratske mreže, najbolje dokazuju kasniji iznosi po kojima su isti ti objekti i zemljišta prometovani, nakon što su ih preuzeli Čović i društvo. Kada je javno poduzeće Elektroprijenos BiH (pod kontrolom kadrova instaliranih od Dragana Čovića) odlučilo kupiti zemljište za izgradnju svog sjedišta od privatiziranog društva Soko Zrakoplovstvo d.d. (u vlasništvu Čovićeve kuma Ante Vidačka), cijena je sklopljena po 143 KM po kvadratnom metru. Kupili su 4.726 m² i platili privatniku 675. 818, 00 KM – što je višestruko veći iznos od onog po kojem je to isto zemljište „kupljeno“ od poduzeća SOKO. Još drastičniji primjer dogodio se kada je Elektroprivreda HZ HB otkupljivala katove i prostore u krugu Sokola u Rodoču. Javno poduzeće platilo je te prostore po cijeni od najmanje 2000 KM po kvadratnom metru pod paravanom da se radi o "adaptiranom i uređenom objektu", dok fotografije dokazuju da se radilo o praznim i zapuštenim halama. U vezi s nekretninama koje su kupljene za nekoliko tisuća maraka ističe se i slučaj kupnje zgrade za potrebe regionalnog centra UINO-a u Mostaru. Ono što mediji često nazivaju "transkriptom" jest službeni zapisnik iskaza (svjedočenja) kojeg je bivši direktor UINO BiH Kemal Čaušević dao Tužiteljstvu BiH nakon svog uhićenja u sklopu akcije "Pandora". U tom iskazu Čaušević je detaljno opisao razgovore, pritiske i zahtjeve koje je, prema njegovim tvrdnjama, dobivao izravno od Dragana Čovića. Čaušević je izjavio kako je Dragan Čović vršio izravan pritisak na njega da UINO BiH kupi zgradu poduzeća Soko u Mostaru za smještaj regionalnog centra. Prema iskazu, zgrada je na inzistiranje Čovića i njegovih suradnika kupljena za dva milijuna KM, iako je službeni sudski vještak njezinu vrijednost procijenio na oko 900.000,00 KM. Čaušević je tvrdio da su zgradu prethodno od poduzeća Soko preuzele osobe bliske Čoviću. Upravo prethodna jednostavna matematika – po kojoj Čović i korumpirani tehnokrati (institucionalni suučesnici) u privatizaciji procjenjuju i prepuštaju kvadrate tajkunima za sitniš, a potom ta ista država kroz svoja javna poduzeća otkupljuje te iste kvadrate od tih istih tajkuna za stotine i tisuće maraka – predstavlja bit funkcioniranja sustava kojeg vodi Dragan Čović. On je uz pomoć bliskih i odabranih suradnika prevario i teško ošteti brojne hrvatske branitelje i radnike. Dionice koje su dobili radnici ubrzo su obezvrijeđene jer se SOKO planski dovodio u gubitke i blokade, pa su radnici svoje dionice prodavali Čovićevim suradnicima za minimalne iznose kako bi preživjeli. Oni istovremeno kupuju braniteljske i građanske certifikate na crnom tržištu za svega tri posto njihove stvarne vrijednosti. S tim jeftino otkupljenim certifikatima pripremaju i obavljaju veliku privatizaciju i preuzimaju državni udio u Sokolu te postaju vlasnici hala i zemljišta u Rodoču, dok su radnici ostali i bez posla i bez imovine, a branitelji bez imovine i zaštite.

Faza II. - Razbijanje obrambenog mehanizma (podijeli pa vladaj)

Veliki holding s tisućama radnika i jakim jedinstvenim sindikatom nemoguće je preuzeti odjednom jer bi otpor javnosti i radnika bio prevelik. Školski korak je cijepanje na 15-ak manjih sestrinskih poduzeća. Time se radnička masa rascjepka, sindikat gubi moć, a štrajkovi postaju lokalizirani i nebitni. Ovaj proces, u tranzicijskoj i istraživačkoj praksi poznat i kao metoda „kći i majka“, poslužio je kao primarni mehanizam kroz koji je kleptokratska mreža Soko provela potpunu pljačku naroda i običnih radnika. Umjesto očuvanja jedinstvenog i moćnog giganta Soko, holding je pod izravnim političkim pokroviteljstvom Dragana Čovića rascjepkan na više od 20 manjih pravnih subjekata (dioničkih društva i društava s ograničenom odgovornošću).

Faza III. - „Mala“ i „Velika“ privatizacija

Umjesto raspisivanja velikog natječaja za cijeli holding koji bi privukao strane investitore i strogu kontrolu, imovina se prodaje u manjim paketima. To omogućuje da se pojedinačna poduzeća kroz "malu privatizaciju" izravno dodijele lokalnim, unaprijed odabranim ljudima što se i dogodilo u slučaju Sokola. Skupina od 19 osoba (uglavnom tadašnjih menadžera i osoba bliskih Drganu Čoviću) otkupila je 33 % poduzeća. Ugovorom su se obvezali investirati oko 800 000 eura te zaposliti novih 138 radnika. Prema službenim izvještajima sindikata i ekonomskih instituta, te investicije i zapošljavanja nikada nisu realizirani. U procesu male privatizacije koja je trajala do 2003. godine nije se prodavao većinski kapital poduzeća, već su se prodavali manji, izdvojeni paketi dionica, poslovni prostori, strojevi i pojedinačni proizvodni pogoni. Fokus male privatizacije bio je na brznoj rasprodaji fizičke imovine (tvorničke hale i zemljište, poslovni prostori i predstavništva, strojevi i oprema) kako bi se namirili tekući dugovi koji su namjerno kreirani kroz fazu I. U procesu velike privatizacije holdinga SOKO Mostar, hrvatskim braniteljima (pripadnicima HVO-a) dodijeljeni su certifikati čija je nominalna vrijednost na papiru iznosila oko 15,5 milijuna konvertibilnih maraka (KM). Međutim, ova nominalna vrijednost pretvorena je u jednu od najvećih ekonomskih kontroverzi u poslijeratnoj Hercegovini zbog načina na koji su ti certifikati iskorišteni. Unatoč procijenjenoj vrijednosti, preostali većinski paket dionica (vojni dio poduzeća, stambeni objekti, hoteli i popratni sadržaji) prodan je pod specifičnim uvjetima. Budući da branitelji i stradalnici rata godinama nisu imali nikakve koristi od papirnatih certifikata, a ekonomsko stanje je bilo izrazito teško, preprodavali su ih na crnom tržištu. Odabrani „poduzetnici“ iz Čovićeva kruga otkupljivali su ove braniteljske certifikate za cca tri posto njihove stvarne vrijednosti u gotovini. Za sve certifikate nisu platili više od 500 000 konvertibilnih maraka. Sakupljenim braniteljskim certifikatima u procesu "velike privatizacije" Čovićev krug je uplaćivao i kupovao državni udio u poduzećima nastalim od cijepanja Sokola. Na taj su način milijunski vrijedne hale, zemljišta i pogoni Sokola preneseni u privatne ruke za minimalne iznose stvarnog novca.

Faza IV. - Čišćenje od dugova i radnika (metoda "kći i majka")

Klasični pravni manevar gdje se sva vrijedna imovina (hale, strojevi, zemljište u Rodoču) prepisuje se na novoosnovana "kćer" poduzeća koja su čista i spremna za odabranu Čovićevu mrežu. Istovremeno, svi dugovi, neisplaćene plaće i neispunjena prava radnika (poput internog upisa dionica) ostaju na "majci" firmi (Holdingu). Kada se Holding likvidira, radnička prava pravno nestaju jer subjekt koji im je bio dužan više ne postoji. Kadrovi unutar „Čovićeva kruga”, kroz niz planskih pravnih manevara, likvidacija i stečajeva pravno gledajući uspjeli su interni upis dionica radnika holdinga SOKO u potpunosti poništiti te interne dionice izbrisati odnosno pretvoriti ih u bezvrijedan papir. Prema Zakonu o privatizaciji FBiH, interni upis dionica bio je tek prva faza stjecanja vlasništva. Da bi te dionice postale stvarno pravno sredstvo, poduzeće je morala proći kroz potpunu registraciju na sudu i u Registru vrijednosnih papira FBiH pod tim novim udjelima. Uprava holdinga SOKO na čijem čelu je bio Dragan Čović namjerno nikada nije provela tu proceduru za radnički paket dionica. Dionice su pravno ostale u statusu „potraživanja u tranziciji”, što znači da radnici s njima nisu mogli trgovati niti su na temelju njih imali pravo glasa na skupštinama poduzeća. Kada je krovni Holding Soko službeno likvidiran, sva imovina prebačena je na novoosnovana sestrinska dionička društva (poput Soko Zrakoplovstva, Soko Helikoptera itd., a tijekom tog prijenosa imovine dogodila se ključna pravna eliminacija. Sva vrijedna imovina (pogoni, hale, zemljište u Rodoču) prepisana je na nova društva. Sve obveze prema radnicima (uključujući njihov interni upis dionica i neisplaćene plaće) ostale su „zarobljene” na starom holdingu koji je brisan iz sudskog registra. Likvidacijom krovnog holdinga, interni upisi dionica pravno su prestali postojati jer je subjekt koji ih je izdao pravno ugašen bez pravnog sljednika koji bi te dionice priznao. Suočeni s pljačkom prevareni radnici pokušali su svoja prava zaštititi putem suda u Mostaru. Radnici su masovno tužili holding, no ti su se postupci rastegnuli na više od desetljeća. Čak i u slučajevima kada bi sud presudio u korist radnika, presude su bile neprovedive jer na računima ugašenog holdinga više nije bilo novca, a sva imovina u Rodoču već je bila prebačena na Čovićev krug.

Faza V - Finalna tranzicija (ekstrahiranje vrijednosti nekretnina)

U završnoj fazi, kada se proizvodnja potpuno ugasi pod izgovorom da je "tržišno neodrživa", novi privatni vlasnici (poput Vidačka, Perića, Jurilja i ostalih) ne ostaju u temeljnoj industriji. Oni se pretvaraju u rentijere – iznajmljuju ili preprodaju te iste hale javnim poduzećima i institucijama, čime se javni novac trajno prelijeva na privatne račune. Uloga čuvara nije upravljanje industrijom, već osiguravanje da kapital izvučen iz ruku naroda ostane unutar strogo kontroliranog, zatvorenog kruga. Radnici, branitelji – hrvatski narod, u potpunosti je izbačen iz vlasničke strukture, a tvornički krug u Rodoču pretvoren je u zone za privatni najam i skladišta od kojeg interes imaju samo odabrani ČUVARI OPLJAČKANOG KAPITALA. Draganu Čoviću trebao je sustav formalnih paravana. Kada bi se golema imovina i nekretnine prepisale izravno na njegovo ime, to bi predstavljalo prevelik politički i pravni rizik. Zato se uloga "čuvara" dodjeljuje badžama (Dragan Perić), kumovima (Ante Vidačak) i lojalnim operativcima (Luka Jurilj, Marko Perić, Željko Lesko). Oni formalno posjeduju dionice i nekretnine, dok stvarna moć i politička kontrola nad tim resursima ostaju na vrhu piramide

odnosno kod Dragana Čovića. Kada god bi se pojavio rizik da neki dio imovine "isklizne" iz kruga – kao što je bio slučaj u ožujku 2025. godine kada je Zračna luka Zagreb prodavala svoj udio u Soko Airu – ti isti čuvari (Jurilj, Perić, Lesko) sinkronizirano skaču na burzu i otkupljuju dionice. Time jamče da nijedan strani ili neovisni investitor ne može ući u krug u Rodoču i razbiti uspostavljeni monopol. Najbolji dokaz da su oni čuvari, a ne stvarni gospodarstvenici, jest činjenica da na prostoru kompleksa Soko više nema proizvodnje. Prostor je pretvoren u zonu za izvlačenje javnog novca – čuvari drže hale, a javna poduzeća pod kontrolom Dragana Čovića i društva plaćaju im milijunske najamnine ili otkupljuju te nekretnine po višestruko većim cijenama. Kroz ovaj model, skupina odabranih pojedinaca uspješno funkcionira kao neprobojan zid. Oni čuvaju materijalnu bazu ekonomske i političke moći Dragana Čovića, dok istodobno kroz institucionalnu zaštitu uživaju u punoj pravnoj nekažnjivosti.

Stjecanje nepripadajuće i prekomjerne imovinske ili materijalne koristi zlouporabom ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili izvanrednih okolnosti pogođenog društva definira se kao ratno profiterstvo. Ratni profiteri su osobe koje su iskoristile ratne patnje, blokade, nestašice ili uništenje institucija kako bi ostvarile dobit koja je u očitom nesrazmjeru s redovitim gospodarskim tokovima. Život i djelo Dragana Čovića očit je primjer ratnoprofiterškog, parazitskog ponašanja u kojem pojedinac s organiziranom skupinom kleptokrata svjesno kapitalizira kolektivnu nesreću, smrt i razaranje. Ratno profiterstvo ne smije se svesti na preprodaju deficitarnih roba na crnom tržištu jer ono u svom najčešćem obliku obuhvaća kompleksne i sustavne oblike djelovanja kao što je nezakonita privatizacija odnosno preuzimanje državnih poduzeća, tvornica i imovine pod sumnjivim okolnostima po višestruko nižim cijenama, dok su radnici/branitelji na bojišnici, izbjeglištvu ili zaokupljeni drugim izvanrednim okolnostima.

P.S. Bez obzira na svu kontrolu koju Čović ima i koju održava nad političkim sustavom, kaznena djela koja spadaju pod definiciju ratnog profiterstva ne zastarijevaju!